

WAAROM IS HET BEHOUDEN VAN HOOGVEEN IN SOEST BELANGRIJK?

Inleiding

Hoogveen, ook wel ombrotroof veen, ombrogeen veen of klimatisch veen genoemd, is mineraalarm, zuur drasland met een aan deze extreme omstandigheden aangepaste vegetatie en fauna. In tegenstelling tot laagveen wordt hoogveen uitsluitend door neerslag (precipitatie) en de in de lucht aanwezige mineralen verzorgd. Het is een hydrologisch en ecologisch bijzonder veentype. Hoogvenen met een dikte van soms vijf meter of meer zijn in duizenden jaren ontstaan, sinds het Subatlanticum. De groei van veenmossen speelde daarbij een cruciale rol.

Ontstaat

Hoogveen ontstaat door ophoping van afgestorven, onverteerde plantenresten. Door de ophoping groeit het hoogveen steeds hoger. Veengroei vindt plaats wanneer planten die op het veen groeien sneller bladeren, stengels en wortels produceren dan dat deze worden afgebroken. De snelheid van veenvorming is dus zowel afhankelijk van de productiviteit van de planten als van de afbraaksnelheid van het dode plantenmateriaal. Goed functionerende hoogvenen zijn het hele jaar door erg nat, waardoor afgestorven plantenmateriaal langdurig van de buitenlucht (zuurstof) wordt afgesloten en slecht verteert.

Veenmossen spelen een sleutelrol in hoogveen. Veenmossen houden water goed vast en zorgen voor de vorming van nieuw veen. De toplaag van levende veenmossen en recent gevormd veen (de acrotelm) en de structuur van bulten en slenken zijn belangrijk voor een stabiele waterhuishouding: via de slenken kan een overschot aan water wegstromen, terwijl de bulten vormende veenmossen water goed vasthouden, zodat het systeem in droge periodes niet uitdroogt. In onvergraven hoogvenen zorgt het pakket van ouder veen (de zogenaamde catotelm), dat onder het levende veenmos en recent gevormd veen ligt, ervoor dat water niet naar beneden weg zijgt.

Een intact hoogveenlandschap bestaat uit een of meerdere zure hoogveen kernen, hoogveen randen en een overgangszone naar het omringend landschap. De beschikbaarheid van water, voedingsstoffen en mineralen varieert sterk tussen de voedselarme en zure hoogveen kern en de voedselrijke, meer gebufferde overgang naar de omgeving. Deze verschillen (gradiënten) bepalen het voorkomen en de verspreiding van planten- en diersoorten in hoogvenen. Herstel en behoud van een compleet hoogveenlandschap met deze gradiënten is daarom essentieel voor de biodiversiteit van hoogvenen.

Ecologie

Hoogveengebied vertoont een unieke flora en fauna, aangepast aan de extreme omstandigheden van armoede aan minerale zouten, hoge zuurgraad en permanente waterverzadiging. Deze omvatten specialistische planten zoals vleesetende planten, dwergstruiken en veenmos, die zich hebben aangepast aan het gebrek aan voedingsstoffen en extreme temperatuurschommelingen. De fauna omvat onder andere specifieke geleedpotigen, amfibieën, reptielen, vogels en een beperkt aantal zoogdieren, die allemaal aangepast zijn aan het leven in het hoogveen.

Hoogvenen zijn rijke habitats voor verschillende planten- en diersoorten, waaronder zeldzame en bedreigde soorten zoals veenmossen, heideplanten, libellen en veenweide vogels. Deze delicate balans tussen flora en fauna wordt beïnvloed door factoren zoals klimaatverandering, menselijke activiteiten en vervuiling. Het behoud van hoogveengebieden is essentieel om de diverse levensvormen te beschermen en de ecosysteemdiensten die ze leveren te behouden.

Behoud en herstel

Hoogvenen bedekte vroeger een groot deel van Nederland en een groot deel van de veenlandschappen was hoogveen. Van dit karakteristieke landschap is vrijwel niets meer over en de planten en dieren (biodiversiteit) die van dit landschap afhankelijk zijn, zijn bedreigd. Door de ontginning van de venen en de aftakeling van de veen restanten kunnen ze hun functie als waterbuffer en opslag van koolstof (CO₂) niet meer vervullen. Het verdrogen en daardoor verteren van veen en het winnen van turf zorgt voor verlies van het archief dat het veen in feite heeft opgebouwd gedurende de ontwikkeling.

Het is helaas bijna nergens mogelijk om de hoogveenlandschappen van vroeger met al hun variatie en soorten samenstelling compleet te herstellen. Daarvoor hebben te veel onomkeerbare veranderingen voorgedaan, zoals aantasting van de regionale waterhuishouding, verandering in de kwaliteit van regenwater (met name door toename van stikstof), grootschalige vervening van de omgeving en de enorme verdichting van het landschap. Dit maakt dat we zorgvuldig moeten nadenken welke doelen realistisch zijn en welke maatregelen prioriteit moeten hebben bij de ontwikkeling van een 'modern hoogveen'. Een modern hoogveen dat ook nog eens tegen een stootje kan, bijvoorbeeld door een droge zomer. Het traject van hoogveenherstel zal uiteindelijk moeten leiden tot een situatie waarin de zelfregulering weer zo veel mogelijk functioneert.

Voor het opstellen van een herstelstrategie voor een hoogveenrestant moeten we gestructureerd te werk gaan, en kennis vanuit verschillende disciplines benutten. Een eerste stap is in ieder geval het opstellen van een herstelstrategie die begint met de analyse van de ligging van het gebied in het huidige landschap, de aantastingen en het huidige functioneren van het gebied: de zogenaamde Landschapsecologische systeemanalyse (LESA). In sommige delen is het wellicht voldoende om de verruiging met hoge grassen en opslag van struweel en bomen tegen te gaan, maar vaak zal er ook vernatting moeten plaatsvinden. Welke manier van vernatten het beste kan worden uitgevoerd, is afhankelijk van de hydrologie van het omliggende landschap en het type restveen, en kan zelfs binnen een hoogveenrestant tussen percelen verschillen.

Soester hoogveen

Het Soesterveen is een essentieel onderdeel van het Soester landschap. Het past samen met de Soesterduinen, de Soester Eng en het weidegebied met de rivier de Eem in één landschappelijk systeem. Het water dat in zijgt op de hoger gelegen delen zoals de Soester Eng komt als kwel omhoog in het lager gelegen Soesterveen. Hierdoor ontstaan de voedselarme, natte omstandigheden waardoor het hoogveen duizenden jaren kon groeien. Door de groei van Soest is deze samenhang steeds minder herkenbaar. Het herstellen van het Soesterveen draagt bij aan de beleefbaarheid van het landschap. Vanaf het fietspad Boerenstreek is op dit moment het natte open landschap aan beide zijden te beleven. Je bent als het ware midden in het veenlandschap.

Maar wat maakt het hoogveen in Soest nou zo belangrijk?

Waterbuffer

Door hoogveenherstel kunnen we regenwater opslaan. Dan stroomt het minder snel onze beken en rivieren in. Soms kunnen hoogvenen zelfs bijdragen aan de watervoorziening ten behoeve van functies in het omliggende gebied. Tenminste zolang het 'oogsten' van het water geen gevolgen heeft voor de waterbalans van het gebied. Het grootste deel van het neerslagoverschot uit hoogvenen komt als oppervlaktewater beschikbaar.

Opslag van broeikasgassen

Hoogvenen hebben een bijzondere functie in de opslag van CO₂ (koolstofdioxide), een van de belangrijkste broeikasgassen. Hoogvenen slaan CO₂ op in de planten die er groeien en in het veen dat door de planten gevormd wordt. Voorwaarde voor veenvorming en dus koolstofopslag is dat het veen het hele jaar goed nat blijft.

En deze gebieden geven er nog eens prachtige natuurgebieden voor terug!

Ontwatering van veenbodems (voor turfwinning of voor gebruik als landbouwgrond of voor bewoning) zorgt voor afbraak van het veen. Daarmee komt het vastgelegde CO₂ weer in de atmosfeer. Door de waterhuishouding in veengebieden te herstellen, komen er minder broeikasgassen vrij en kan weer CO₂ vastgelegd worden. Natuurherstel in hoogvenen draagt daarmee bij aan oplossingen voor het klimaatprobleem.

Conclusie

Het behoud van hoogveen in Soest is van essentieel belang om verschillende redenen. Allereerst biedt hoogveen unieke ecologische habitats voor een diverse flora en fauna, waarvan vele soorten afhankelijk zijn van dit specifieke ecosysteem. Daarnaast fungeert hoogveen als een waterbuffer, wat kan helpen bij het opslaan van regenwater en het verminderen van de belasting van beken en rivieren. Bovendien hebben hoogvenen een cruciale rol in de opslag van CO₂, waardoor ze een belangrijke bijdrage leveren aan het verminderen van broeikasgasemissies en het tegengaan van klimaatverandering. Het herstel van hoogveengebieden, zoals het Soesterveen, draagt niet alleen bij aan het behoud van biodiversiteit en het verbeteren van de waterhuishouding, maar biedt ook kansen voor natuurbeleving en draagt bij aan oplossingen voor het wereldwijde klimaatprobleem.

Referentie

Hoogveen

Hoogveen - Geologie van Nederland

Hoogveen - Wikipedia

behoud soesterveen

Natuurmonumenten - Hoogveen

Natuurvisie Soesterveen